

2022.12.30

Fra vagthund til skødehund – eller: Har partiet en rolle?

Hvad er et politisk parti? Flere ting:

- en partileder.
- et regeringsparti.
- en folketingsgruppe/-parti eller byråds-regionsråds-parti
- en valgkampagneorganisation, som hænger plakater op, uddeler roser og tryksager og hotdogs, og jubler og synger sange ved valgfesten
- en medlemsorganisation: Som rekrutterer medlemmer, indsamler kontingent, og ekskluderer afvigere. Som vedtager program og valgprogram og forhandlingsmandat, i nogen tilfælde efter systematisk og løbende intern debat i eget medlemsblad - men det sker stadig sjældnere. I andre tilfælde efter ”fokusgruppe” diskussioner. Som tiljubler leder(en) ved landsmødet/ kongressen/ landsrådet og synger ”Skuld gammel wenskvavn rejn forgo?”, ”Kong Kristian stod ..” ”Rejs jer fordømte ...”
- men et parti er også en politik administrativ organisation, med fokusgrupper, med partistøtte, pressemedarbejdere, med ansatte der har været eller bliver folkevalgte og går tilbage som medarbejdere. De senere års stadig øgede statslige partistøtte har professionaliseret partiapparaterne i tidligere uset omfang, samtidig med at partiernes medlemstal og medlemsaktivitet er skrumpet.

Den socialistiske venstrefløj har en lang tradition for debat om partiorganisationen – dens rolle i samfundet, dens indre forhold, dens udviklinger. I sin tid skarpt formuleret af Rosa Luxemburg. Hun beskrev et sort scenarie: fra proletariats diktatur (forstået som det store befolkningsflertal, arbejderklassens diktatur) via partiets diktatur over proletariats diktatur over parti og proletariat. Dagens debat er lidt mindre spids, men: der er god grund til at vedligeholde den debat, ikke mindst om forholdet mellem medlemmernes indflydelse og det stadig mere parlaments- og byråds-orienterede professionelle partiapparats bestemmende rolle. Debatten er relevant i for alle partier, ikke mindst på baggrund af den tiltagende politiker-skepsis i befolkningen. Og den er af særlig interesse for os i partier på venstrefløjen. Ikke mindst spørgsmålet: hvor meget kommer SF og EL til at ligne de andre partier?

I den aktuelle debat om regeringsforhandlingssituationen er det på overfladen andre temaer i partiets rolle, der dominerer: løftebrud og personalliancer m.v.:

Søren Pape Poulsen trækker de konservative ud af regeringsforhandlingerne: ”Det er for langt fra det, vi gik til valg på”.

Jacob Ellemann Jensen indrømmede åbenlyst ”løftebrud” - og forhandlede videre om at gøre Mette F til statsminister.

Pia Olsen Dyhr: ”Prisen blev for høj” - men SF ville åbenbart gerne have slugt kameler, hvis karavanen havde været lidt kortere – og farven lidt mindre blå.

Mette Frederiksen glædede sig over et rødt flertal – men ”jeg gik jo til valg på en regering over midten”.

Det handler om partiledernes politiske vendekåber. Men – hvilke roller har partimedlemmerne i det politiske spil?

Partikongresser/årsmøder ... godkender af og til program, eventuelt efter organiseret medlemsdebat. Medlemmerne hænger plakater op, uddeler roser og tryksager og hotdogs, og jubler og synger sange ved valgfesten.

Men – har medlemmerne reel indflydelse, bestemmelsesret? Handler partiledere og folketingsmedlemmer og byrådsmedlemmer i overensstemmelse med det, som årsmøde/medlemmer har vedtaget?

Tjah, bum-bum.

Helle Thorning & Mette Frederiksen & Villy Søvndal gik i 2011 til valg i kamp mod Løkke-regeringens økonomiske politik og voksende ulighed. Derefter: i regeringsgrundlaget i 2011 lovede de Margrethe Vestager (RV) at videreføre Løkke-regeringens økonomiske politik, med skattelettelser og øget ulighed. En frustreret lokal socialdemokrat, gammel byrådskollega, sagde: ”De laver et kompromis imod vor politik – og så vil de ha os til at vedtage regeringsgrundlaget som partiprogram”. Så jo – partiledelsen havde da den respekt for partimedlemmerne, at de ville ha dem til at ændre program!

I 2022 gik S og R og F og Ø og Å til kamp for miljø og for CO2 reduktioner. Ellemann gik til valg med mistillid til Mette F og krav om undersøgelse af de to belastende sager: minksag og sagen om chefen for Forsvarets Efterretningstjeneste.

Som allerede kendt: SMV-regeringen vil vedtage CO2-skat og unnlade undersøgelse af de to belastende sager. Og mon ikke man vil ”kompensere” landbruget og cementindustrien, så de i hvert fald ikke skal ”lide” for miljøet. Så bliver det ikke svært for Ellemann at have tillid til Mette F. Og når man har tillid, behøver man jo ikke at kræve advokatvurdering af minksag eller undersøgelse af Mette F's FE sag. Heller ikke selvom medlemmer og vælgere mener, at han havde lovet det.

S- og V-ledelserne er nu i gang med møderækker, hvor de smisser for medlemmerne, for at få løftebruddene til at ”glide ned”. Slesk tale og billig portvin kan svække principper og modstand. M-ledelsen? Løkke behøver knap nok at snakke med medlemmerne.

Altså: ledere og andre parlamentarikerne i de lidt større partier ser ofte stort på principper, medlemsvedtagelser og valgslogans, til fordel for alliancedannelse og kompromis-søgning. Tænk blot på SF's militærpolitiske kolbøtte: fra antimilitaristisk ”afrust vort land” parti via vrangvilligt militær-accepterende og til fuldblods NATO-2%-militærbudget-parti. Pia Olsen-Dyhr: ”Oprust vort land”. Har nogen hørt om medlemsmøder om omsvinget? Medlemmerne affinder sig eller siver ...

Enhedslisten kan også være med. I sin tid støttede folketingsgruppe og HB NATO-bombningerne i Libyen. Ganske vist trak man støtten tilbage, da bevidsthed var genopstået. Men da havde partiledelsen støttet Gadaffi-udrensningen – og den efterfølgende kritik blev opfattet som tandløs efter første-rundens støtte. Senere: i ”forståelsespapiret”'s ånd opgav man kampen mod dagpengeforringelser. Har nogen hørt om HB-initiativ til medlemsdebat derom? Af og til siver det, at der er uenigheder i folketingsgruppen. Men låget søges holdt på – altid enighed udadtil! Så det er det svært for medlemmerne at få problemerne diskuteret, uden deltagelse fra de uenige ledere. Og debat i medlemsbladet er jo nedlagt.

Partierne er ikke længere klasse-partier i betydningen at medlemmerne tilhører en klasse i sociologisk forstand (bortset fra Venstre) og kæmper for netop den klasses interesser. Kun SF og EL hævder at være socialistiske partier – altså partier som via samfundskritik forsøger at overbevise folk i Danmark om, at en socialistisk samfundsorden vil være bedre/mere social / mere menneskevenlig / mere miljø- og klimarigtig end en kapitalistisk. Og SF og EL prøver via kritikken – og ved at føre miljø- og bruger- og fagbevægelseskrav ind i det politiske beslutningssystem, og derinde stå i spidsen for bevægelsernes krav – at skabe tillid og tilslutning. Vi stiller forslag til bedre, mere social lovgivning og kommunal praksis, og prøver derigennem at skabe bevidsthed om systemets fejl og mangler - og at motivere folk til at stemme på partierne.

En almindelig fordom – ikke mindst hos parlamentarikere - er, at (kun) gennem deltagelse i forlig i folketing og byråd kan et parti få INDFLYDELSE. På venstrefløjens har en del af os i mange år ment, at ved at optræde kritisk – ved at være VAGTHUND – ved i program og propaganda at påpege misforhold i lovgivning og i kommunal praksis kan vi øve større påvirkning end gennem forligsdeltagelse. Thi: forligsdeltagelse - ”at tage ansvar” - er i dansk parlamentarisk tradition ensbetydende med IKKE at kritisere det vedtagne. Og hvis vi afskærer os fra at kritisere – hvordan skal vi da fremme bevidstheden om socialismens nødvendighed?

På det lokale, kommunale plan, kender vi problemet. Medlemmerne i Århus har efter grundigt planlagt debat i stor enighed vedtaget kommunalvalgprogram og generalforsamlingsbesluttet mandat for budgetforhandlinger, med udgangspunkt i Enhedslistens principprogram.

Baggrund for de nedenfor nævnte problemer er Århus-borgmesterens lav-skat-og-stadig-laverevelfærd politik. Enhedslisten Århus har krævet skatteforhøjelse til finansiering af velfærdsloft. Borgmester har fejlet skatteforslaget af bordet forud for forhandlingerne.

I 2021 så vi så, at det ene byrådsmedlem, Lone Norlander, støttede et forlig om budget 2022, incl. sociale nedskæringer, som program og forhandlingsmandat jo udtrykkeligt tog afstand fra. Da bestyrelsen enig stemte NEJ til budgetforliget, kaldet byrådsmedlemmet for åbent TV kamera afstemningen for et tillidsbrud: man havde ikke længere tillid til hende. Hun sagde ikke: politisk uenighed. Men hun anerkendte, at hun ikke kunne skrive under på forliget. Det andet byrådsmedlem, Viggo Jonassen, havde klart sagt fra på forhånd, begrundet i forligets modstrid med program og mandat.

I 2022 gik det endnu værre: to af de nu tre byrådsmedlemmer, Thure Hastrup og Katrine Vinther Nielsen, tilsluttede sig på partiets vegne – imod program, mandat og bestyrelsens beslutning – et budgetforlig med velfærdsbeskæringer på 232 mio kr. Det tredje byrådsmedlem, Solveig Munk, fastholdt program og budgetmandat og tog afstand fra forliget. Problemet blev indbragt for partiets ForretningsUdvalg, som svarede: selvfølgelig stemmer byrådsmedlemmerne for partiets vedtagne politik, og i øvrigt må de selv om det!

Så: Enhedslisten ved man hvor man har: for og imod velfærdsbeskæringerne.

Lokalt har Enhedslisten en solid tradition helt fra 1990 for at sidde med ved forhandlingsbordet om næste års budget, og få mange grimheder pillet ud af budgetforslaget. For tilsidst at tage stilling til budgetaftalens helhed: vil vi være bekendt at gå ind for det? Oftest: NEJ. De seneste år har JA-forhandlerne sagt: når vi har siddet og forhandlet længe, kan vi da ikke være bekendt at gå til sidst. Hvis forhandlingsmodparten, borgmester, ved at man tilsidst siger ja, bliver forliget derefter!

Det er en del af byrådets politiske tradition – og borgmesterens store stok! -, at et parti, som er forligspartner, ikke – ALDRIG – kritiserer forligets indhold, uden på forhånd at være blevet enig med alle andre forligspartnere om kritikken. Og netop den mundkurvs-mekanisme tager vort kommunale valgprogram udtrykkeligt afstand fra.

I forlængelse af disse uenigheder har nogle partimedlemmer nu oprettet en gruppe eller fraktion inden for Enhedslisten De Rød-Grønne Århus: ”Rød-Grønne Socialister”. Med egen facebookprofil og eget program. Hovedtema i RGS-programmet er: man skal have tillid til byrådsmedlemmerne. Politisk uenighed er u-nævnt. Det er lidt på samme måde som i Det Radikale Venstre siden 1905: parlamentsgruppen er suveræn. Når man på debatmail spørger gruppen, om tilliden skal være der, uanset hvordan byrødderne forholder sig til program og medlemsbeslutninger, er svaret: tavshed. Et andet hovedtema er: ”Vi skal søge INDflydelse – ikke, som nogen vil, blot stå udenfor og råbe”. Også den gruppering trækker i retning af de valgte stadig større uafhængighed af partimedlemmerne.

Som nævnt ovenfor: forligsdeltagelse er ensbetydende med selvpåtagen mundkurv: man afskærer sig fra at være den kritiske røst. Man afskærer sig fra at bringe f.eks. handicapgruppernes krav ind i byrådet. Så: partiets forligs-byrødder kan stå på rådhuspladsen og demonstrere imod forringelserne – og derefter gå ind i salen og stemme for forringelserne. Det giver ingen stor troværdighed.

Min vurdering er, at tilbagegangen ved seneste folketingsvalg i hvert fald tildels kan forklares med, at aktivister og socialister har oplevet, at Enhedslisten – lokalt og på landsplan – har aflagt sig vagthund-rollen. ”fra vagthund til skødehund” hos Mette F og Jacob Bundsgaard.

Det store brede krigsvæsensforlig – 2% af BNP til krigsmagten – bliver jo nu brugt som

begrundelse for, at velfærdsydelsesniveauet skal beskæres. Flere syge gamle og flere mennesker med handicap skal dele det nuværende ydelsesniveau. Flere ét-benede betyder to om nogen af kørestolene. Eftersom den samme brede forligskreds stort set mener, at der ikke skal skæres i de velståendes privatforbrug til fordel for en skattefinansieret velfærdsforbedring – skoler, hjemmehjælpere, psykiatri-indsats - og eftersom en SMV regeringen vil fastholde de fattige i fattigdom ”for ikke at tiltrække flygtninge” – ja så er der mere end nogensinde brug for, at nogen vil stå sammen med de udsatte, også når de står udenfor og råber.

Og jo – den samme store brede forligskreds mener også, at klimaindsatsen ikke må koste på privatforbruget eller på bønder og cementindustriens profit. Så: rovdriften på kloden skal ikke begrænses i Danmark.

Det er ønskeligt, at et parti påtager sig en rolle over for disse forligskreds-enigheder! Og Pia Olsen-Dyhrs aktuelle ”Oprust vort land” politik (kan nogen huske SF's Aksel Larsen plakat ”Afrust vort land”?) peger ikke på, at SF er det parti. Monstro Enhedslisten vil genoptage den rolle efter ”forståelsespapir” epokens lavprofil-politik?

Viggo Jonassen

cand.scient.pol., lektor emer.

Byrådsmedlem 1074-78 (VS), 1986-1993 (SF), 1993 og 2021 (EL)

Byrådssuppleant, pt. UFP.